

נא לשמור על קדושת העלון
אין לקרוא בשעת התפילה.
מומלץ לקרוא בשולחן שבת!

הדלקת הנר: 19:25 צאת השבת: 20:31 רבינו תם: 21:16 (לפי אפיק ת"א),
הפטרת השבוע: רוני ושמחי (זכריה ב).

אוֹצְרוֹת הַפָּרָשָׁה

פרשת "בהעלותך"

"אל מול פני המנורה העלה נרותיה" [ח, ג].

אמרו חז"ל: "אמר רב הונא, הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים". אין הכוונה לכל נר שמדליקים בבית, אלא לנר של מצווה שמברכים עליו, כפי שאומר רש"י: נר שבת ונר חנוכה. בכלל "הרגיל בנר" גם נר של בית כנסת. בפסיקתא מובא, שבית כנסת הוא דוגמת בית המקדש, ולכן יש עניין להדליק בו נרות, כמו נר התמיד שהיה דולק בבית המקדש. וה"שדי חמד" מוסיף ואומר, כי בית הכנסת שמתפללים בו בקביעות, יש עניין שיהיה דולק בו נר תמיד גם ביום וגם בלילה.

הדלקת הנר ביום, על אף שלא זקוקים לתוספת אור זו, דומה לנר שבמקדש, שעליו שאלו חז"ל: "וכי לאורה הוא צריך?" – מבית המקדש היה יוצא אור לכל העולם כולו. חלונותיו של בית המקדש נבנו באופן הפוך מכל חלון של כל בית. בכל בית בונים חלונות שהם צרים מבחוץ ורחבים מבפנים, כדי שקרני השמש יחדרו פנימה, יתרחבו ויאירו בתוך הבית, אך כאשר בנה שלמה המלך את בית המקדש הוא עשה ההפך. בפסוק נאמר: "חלוני שקופים אטומים" (מלכים א' ו, ד) – חלונות בית המקדש היו רחבים מבחוץ וצרים מבפנים, כדי להראות שבית המקדש לא צריך לקבל אור מבחוץ, אלא הוא נותן אור לכל העולם כולו. נר התמיד שבבית המקדש השפיע אורה על כל העולם כולו.

הדלקת נר בבית כנסת, שהוא בית המקדש מעט, אינה צריכה להיות דווקא באש, אלא יכולה בהחלט להיעשות גם באמצעות נר חשמלי. מבחינה בטיחותית יש לו אפילו עדיפות, והוא גם אינו גורם לעשן, לפחית ולהשחרת הכתלים. הרב יוסף אומץ יוזפא כתב, שאדם הרוצה לעשות נחת רוח לעילוי נשמת הוריו שנפטרו, ידליק מנורה בבית הכנסת, או מעל ארון הקודש או מעל התיבה – במקום שבו קוראים קריאת התורה – כדי שתהיה תוספת אורה בקריאת התורה, יש עניין בתוספת אורה, גם כאשר בית הכנסת כבר מואר.

מטעם זה נהוג בחלק מקהילות האשכנזים להדליק בשעת קריאת התורה תאורה נוספת מצדי התיבה. והנה הנאמר שהרגיל בנר זוכה לבנים תלמידי חכמים – אומר האלשיך הקדוש – למדנו מעובד אדום הגיתי. ארון ברית ה' היה בביתו של עובד אדום במשך שלשה חדשים. כתוצאה מכך הגיעה ברכה גדולה לעובד, כמו שנאמר: "ויברך ה' את עבד אדום ואת כל ביתו". במה ברכו הקב"ה? אמר רבי יוסי: ברכו בבנים.

עובד אדום כיבד את ארון ברית ה' על ידי שהדליק בכל יום נר אחד בבוקר ונר אחד בערב, וכמו כן ניקה את החדר שבו היה הארון. ואמרים חז"ל: ומה ארון שלא אכל ולא שתה, אלא בשביל שתי לוחות שהיו בו הדליק עובד אדום שתי נרות, וקיבל את שכרו, כך, המארח תלמידי חכמים ומהנה אותם מנכסיו – מקבל אותם אל תוך ביתו, ומאכיל ומשקה אותם, על אחת כמה וכמה שישלם לו הקב"ה את שכרו!

שכרו של עובד אדום הגיתי היה ששמונה בנים היו לו והתחתנו עם שמונה כלות. אשתו וכל אחת מן הכלות ילדו ששה בכרס אחת, וכל ילדיהם מנויים בספר דברי הימים. הדלקת הנר לכבוד התורה זיכתה אותו בברכה עצומה ששרתה בביתו! רבי ניסים נחום זצ"ל היה הבן השביעי והצעיר במשפחתו שהתגוררה בטרפולי שבלוב. בטרפולי היו עשרים ושניים בתי כנסיות. מדי יום ששי נהגה אימו ע"ה, שהייתה צדקת גדולה, לעבור בכולם עם נרותיה, לנקות את שטיחי בית הכנסת, ולמלא את המנורה שמעל ארון הקודש בכמות שמן זית שתספיק למשך שבוע שלם. מדובר היה בכמות גדולה – כמה ליטרים בכל שבוע לכל מנורה!

מלבד זאת עסקה רבות גם בענייני צדקה וחסד. בית יפה היה להם, ואימו, מרת רבקה, יעדה אגף מיוחד לאורחים. בחדרים הללו התארחו רבנים שהגיעו מירושלים ומעוד ערים, על מנת לאסוף צדקה לעניים.

אחד מן האורחים הקבועים היה תלמיד חכם, מקובל מחכמי ישיבת בית אל. אחת לשלוש שנים נהג המקובל להגיע לביתם. פעם ניגשה אליו אותה צדקת ואמרה: "שבעה בנים יש לי, ואני רוצה שלכל הפחות אחד מתוכם יהיה רב ותלמיד חכם".

שמע הרב את בקשתה הטהורה, והבטיח לה, שבפעם הבאה שיבוא ידאג להביא לה משהו לצורך זה. כששב לביקור הבא הביא עמו בנרותיו קמע כתוב על גבי קלף, והורה לה להניח אותו על הבן שאותו היא מבקשת ליעד לתלמיד חכם.

הבנים כולם למדו באוניברסיטה שפות ועוד לימודים חיצוניים, וחלקם עסקו במסחר. ניגשה האם אל בנה הקטן, רבי ניסים נחום, שהיה אז בחור צעיר, נתנה לו את הקמע, והורתה לו להניחו עליו. שמע לה והלך כבכל יום ללימודיו ולעסקיו.

והנה, לא חולפת מחצית השעה, והוא שב הביתה – פתאום אין לו חשק ללמוד. החברים אינם מדברים אליו, והפרופסור המהולל נדמה לו כשכור... יש לו רעיון חדש: הוא רוצה ללכת לבית כנסת וללמוד שם כדי לגדול לתלמיד חכם.

הוא ישב ולמד תורה במשך כמה חודשים, ולאחר מכן אמר לאימו: "הבה ונעלה לארץ ישראל". עלו שניהם לארץ ישראל בשנת תר"ן וישבו בשכונה חדשה, שהיה אחד ממייסדיה – שכונת הבוכרים. הוא החל לעסוק בתורת הנסתר,

ועד מהרה הלך וגדל, עד שנעשה מקובל גדול.

כשנוסדה ישיבת הקבלה של רבי שאול דויק זצ"ל, רבי ניסים נחום היה זה שהחזיק בה. מלבד זאת נהג להדפיס ספרים ולחלק אותם חינם אין כסף לכל מי שהתחייב ללמוד בהם. במסגרת זו הדפיס ספרים נדירים ביותר. בשנים מאוחרות יותר

עמד בראש הנהלת ישיבת "פורת יוסף", ונקרא גם גבאי הישיבה. מכיסו הפרטי מימן את כל הלומדים בישיבה.

רבי עזרא עטיה זצ"ל סיפר, כי רבי ניסים נחום רצה לכפר על השנים שבהן עסק בענייני העולם הזה ולא למד, וכדי להזדכך ולהיטהר היה עורך סיגופים ותעניות. במשך שנתיים רצופות היה טובל במי קרח, ובימי קיץ שבהם לא היה קרח, היה מביא קרח ממקומות אחרים, משבר אותו בתוך המקווה, וטובל במים הקפואים. הוא הפסיק את הטבילות הללו

כאשר באחד הימים ראה תוך כדי טבילה את אהרון הכהן שאמר לו: "עצור והפסק לענות את עצמך!" זכות עצומה זו של אימו בהדלקת הנרות בבית הכנסת, עמדה לה להעמיד בן צדיק וקדוש כמותו, איש קדוש וטהור, בעל צדקה, תלמיד חכם

מופלא אשר הירבה תורה בעולם – ממש כדברי רבותינו: "הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים" (דורש ציון).

”ונסע דגל מחנה בני דן מאסף לכל המחנות” [י, כה].

לפי שהיה שבטו של דן מרבה באכלוסיו, היה נוסע באחרונה, וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו (רש"י). שאלה מעניינת דיני שבת נשאלה על ידי בחור יקר, ונציג אותה בלשונו: בשכונתנו דר יהודי מבגר, שהנו נכה המרתק לכשא גלגלים. האיש רכש קוף מאלף ומאמן מחוץ לארץ, אשר עושה עבורו שרותים רבים; מגיש לפניו מאכלים ומשקים, דואג לנקיונו ולנקיון ביתו, ומצית לכל הוראה ופקודה שלו. למותר לציין שהאיש שלם על הקוף המיוחד ממנו רב. באחת השבתות יצא הקוף מבית בעליו ונעלם. העלמותו של הקוף היקר הסבה לנכה צער ועגמת נפש מרבה, כי הקוף שמש עבורו כמשרת מסור וסייע לו רבות בכל שעות היממה. כשנודע לי הדבר, קראתי למספר ידידים וניצאנו לחפש את הקוף בכל רחבי השכונה ואף מחוצה לה. לבסוף מצאנו אותו על אחד הגגות... אני וחברי השלכנו לעברו סלק מתוק, שהוא מאכל האהוב על הקוף, ובכך פתינו אותו להתקרב אלינו מעט. הוא אכן התקרב ואכל את הסלק בתאבון. בכל פעם הנחנו את הסלק קרוב יותר אלינו, עד שהאכלנו אותו ממש בידינו... לאחר שממש התחבבנו עליו, נשאנו אותו על הידים, כדי להובילו בחזרה אל בעליו (ויצין שבשכונתנו קים ערוב). הקוף לא הראה שום סימני התנגדות, להפך, נראה היה שהתנגע הביתה... ובכן, התעוררו בקרבנו שתי שאלות: (א) מדוע שלכידת בעלי חיים אסורה בשבת משום מלאכת "צד"? האם באחזקת הקוף והכנסתו לבית בעליו עברנו על מלאכה זו? (ב) מדוע שבעלי חיים נחשבים "מקצה" ואין לטלטלם בשבת, משום שאינם ראויים לשמוש (שו"ע או"ח סי' ש"ח סל"ט), ואפלו אם בני אדם מגדלים אותם בביתם לנוי ושעשוע, הרי הם מקצה (מהר"ח אור זרוע סי' פ"ב בשם הרא"ש). האם עברנו בנשיאת הקוף על אסור "טלטול מקצה"?

תשובה

(א) הבה ונשאל: אדם המעמיד מאכל אהוב על בעל חיים, כדי שהוא ימשיך אחריו ויבוא לאכלו, ותוך כדי אכילתו יוכל האדם לתפסו בידיו בקלות - האם יש בכך מעשה צידה, או שמא הואיל והמאכל נחשב כ"סם הרדמה" שגורם לבעל החיים לבוא אליו, אם כן הוא נחשב כ"כ"צוד" ואין בכך אסור צידה? ובכן, בשאלה זו דן הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל, וכתב שאף אם לכתחלה אין לעשות כן, מכל מקום אם בעל החיים יצא מבית בעליו, והלה רוצה להחזירו, יש לדון שהדבר מותר (ראה "שלחן שלמה" סי' שט"ז אות כ"ג). לאור זאת, יש לצדד שהבחורים לא עברו על אסור צידה, כי כפי שראינו הקוף המאסף הגיע אליהם מאליהם בעקבות אכילת הסלק, ונכר היה ששמח להגיע חזרה לביתו. מה גם שקיים חשש שהקוף היקר יאבד לבעליו, ומדבר בהפסד גדול, וגם בצרף חיינו לחולה (וראה "בית עולם" מלאכת צד אות ו'). (ב) ונראה שגם על אסור טלטול מקצה לא עברו הבחורים, הואיל ומדבר במקום חלי והפסד מרבה (ראה שעה"צ סי' תרנ"ח סק"ג ו"שבע הלוי" ח"ג סי' כ"ט אות ד'). עוד יש לדון, שאם הקוף עומד עבור בעליו לשמוש על ידי טלטולו, הוא לא נחשב כלל למקצה, מפני שהוא מוכן ומיוחד לשרותי הנכה (ראה שלחן שלמה סי' ש"ח אות ע"ב-ב'). לסיום: נראה שלבחורים היה מותר לקח את הקוף לבית בעליו (אחת שאלתי).

”והענין סר מעל האוהל, והנה מרים מצורעת כשלג” [יב, י].

משל למלך שאמר לפדגוג (המחנך את הילד) 'רדה את בני, אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלך',

מפני שרחמי האב על הבן (ספרי, רש"י).

ספר רופא ירא שמים: יהודי מבגר הגיע לבית חולים בשל התעלפות ונותר לחץ דם. תוך כדי בדיקה, גליתי כי האיש חבול בחלקי גופו השונים, ככל הנראה מחמת מכות שהכו בו. "מנין הגיעו כל הפצעים והחבורות הללו?", שאלתי אותו. המטפל ענה תשובות שונות שנראו כהתחמקות: הוא אמר שנפל מהמטה, שמעיד בפחדנות וכדומה. אך המשפתי להפציר בו על מנת להוציא ממנו את סודו. לבסוף נכנע וספר בצער, כשדמעות נקוות בעיניו: "זהו בני אהובי. הוא זה שחובט ומכה בי. לפעמים הוא "דורש דמים", כדי לרכש לעצמו רכב חדש. בגוד יקר וכיציא בזה, וכשאני ממאן להענות לדרישותיו, הוא מכה אותי...". הזדעזעתי לשמע הדברים. החלטתי להפנות את הענין לטפול המשטרה. כשהבחין בכך האיש, הוא פרץ בבכי והתחנן בפני: "אנא, אל תתקשר למשטרה. זהו בני יחיד, אני אוהב אותו מאוד ומרחם עליו... אמנם הוא מכה בי באכזריות, אך עם זאת הוא מטפל בי במסירות... בלעדי איתר לבדי, זקן וגלמוד. מוכן אני לספג את מכותיו, ובלבד שישאר עמי וימשיך לעזר לי...". הרופא פנה אל מו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א ושאל: מה עלי לעשות כעת? האם יש להסגיר את הבן הרשע, או שמא יש להתחשב בתחנותיו של האב, ושב ואל תעשה עדיף?

תשובה

השיב מו"ר: נאמר בתורה (שמות כ"א, ט"ו): ומכה אביו ואמו מות יומת. וכתב הנצי"ב (בספרו העמק דבר), שהתורה הקדושה לא אמרה "אב ואם" (כפי שמצינו בכמה מקומות בכתובים), אלא "אביו ואמו", והינו שהתשובות מתחסס גם למקרה שהבן הנו יחיד לאביו ואמו, והיינו חושבים לומר, שפאשר בן יחיד זה הנה את אביו או אמו, לא נמית אותו, כי ראוי לחוס על הורים אלו ולא לכבות נחלתם - על זה באה התורה ללמדנו, שמכל מקום "מות יומת". (ויעין במספר פנביא בשמואל-ב' פרק י"ד). למדנו אפוא מדברי הנצי"ב, כי אין מתחשבים בצערם של האב והאם המתחננים להשאיר את בנם היחיד בחיים, אלא הבן המכה אותם יקבל את ענשו! ואף על פי שהם יסבלו יותר מהענש הנורא שהבן יקבל, בכל זאת אין התורה מתחשבת בכך. ה' יתברך דורש מאתנו לבער את הרע, להענישו ולסורו, וכלם יראו וייראו. והנה מקום לומר, שהוא הדין בעניננו: יש להעניש בחמרה את הבן המכה את אביו, ולא לרחם על אביו החושב שישלם מכה. אלא, שיתכן שאין ללמד לעניננו מדיו בן שהתחייב מיתת בית-דין על פי דין תורה (בעדים והתראה ובבית-דין), כי אולי רק פאשר נגמר דינו בבית-דין, אמרה התורה שלא ישתנה דינו מחמת תחנוני הוריו למלטו. אבל במקרה שאלתנו הבן לא חיב במיתה על פי בית-דין, ואולי יש להתחשב בתחנוניו של האב. ולמעשה אמר מו"ר: שמעתי ממורי חמי מרן הגר"ש אלשיך זצ"ל, כי עלינו "לרחם" על הבן ולמסרו למשטרה, מפניו ששל כל מכה שהוא מכה את אביו, הוא עובר על אסורים חמורים שחייבים עליהם מיתה, ויש להפרישו ממעשים אלו. ובאשר להמשך חיי האב - יש לבטח בקב"ה, שפשם שעד היום דאג להחיותו ולספק צרכיו, כך גם ימשיך לדאג לו בעתיד. אולם, אם האב הנו חולה לב וכדומה, וכשישמע שבנו נאסר הוא עלול לקבל התקף לב וחיייו יהיו בסכנה - אזי אין להעניש את הבן, כי אף מצות "ובערת הרע מקרבך" נדחית מפני פקוח נפש (אחת שאלתי).

זכות הלימוד בעלון זה תהיה ליעלוי נשמות: ר' נוראל חני בן מרים ויעקב ז"ל, לע"נ מרת מונירה חני בת כורשיד ז"ל, לע"נ מרת פארי בת מונירה ז"ל, לע"נ ר' עזיזלה בן שרה ז"ל, לע"נ מרת מנסורה בת כשור ז"ל, לע"נ יוסף בן הלה ז"ל, לע"נ אליהו בן אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן ליבה ז"ל, לע"נ ברוך בן כאדה ז"ל, לע"נ סוסן בת ויקטוריה ז"ל, לע"נ טובה בת כורשיד ז"ל, לע"נ מסעוד בן פרהנג ז"ל, לע"נ אלהם בת שהנו ז"ל, לע"נ דוד בן רבקה ז"ל, לע"נ ענת בת אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן מרים ז"ל, לע"נ מרים בת שמה ז"ל, לע"נ אברהם בן סולטנה ז"ל, לע"נ יונה בן אסתר ז"ל, לע"נ לי כהן בת פולין ז"ל, לע"נ משה בן דינה תחיה ז"ל, לע"נ שמואל בן קדינה ז"ל, ועל"נ כל נפטרי עם ישראל.

למעוניינים בהפצת העלון: 03-5592523. לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: otzarot.hparasha@gmail.com